

Rozum a rozumění (x chápání)

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[2007](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[2007](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 20. 8. 2007
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 20. 8. 2007

Rozum a rozumění (x chápání)

Rozum (a rozumění) není vyhrazen pouze lidem; i zvířata nějak rozumí různým situacím, do nichž se dostávají; rostlinám to nebývá zvykem přiznávat, ale třeba ty nejjemnější kořínky musí nějak rozpoznávat, co se hodí z půdy přijmout a co naopak lze nechat být a nepřijmout. Život je vůbec možný jen na základě reaktibility, která opět předpokládá nebo spíš zahrnuje rozpoznávání různých podnětů jako výzvy k nějaké odpovědi, reakci – a tedy akci, „činu“. Čin bez porozumění přestává být činem a stává se nahodilou akcí (a to vnitřně i vnějšně nahodilou akcí). Kdyby nebylo schopnosti rozumět, byly by smyslové údaje „nesmyslné“ – přesněji řečeno, nebylo by vůbec smyslových údajů. Musíme proto připustit, že rozum (a rozumění) zasahuje i do vnímání, že intervenuje tak, aby se vnímání stalo smysluplným – a tedy smyslovým. Není čistých, „ryzích“ smyslových „dat“ – není žádných „bezprostředních dat zkušenostních“, není žádné bezprostřední zkušenosti („immediate experience“), s nimiž se tak posedle pokoušeli stále pracovat anglosasští myslitelé. Smyslové vnímání (a rozpoznávání) směřuje k jistému uklidněnému návyku, pokud se situace opakují. Když se vyskytne něco neočekávaného, znamená to konec klidu – a stává se to nutně výzvou k novému, lepšímu rozpoznávání a tím k novému uklidnění. Rozumění tak za běžných okolností míří ke klidu, k uklidnění, k ujištění, že se setkáváme jen s tím, co už známe, čemu jsme už přivykli. Naproti tomu rozum, který se nechce jen lépe vyznat a tím uklidnit, ale chce své porozumění nějak zakomponovat do celkového porozumění jiným věcem a jiným situacím, směřuje vlastně proti uklidnění – vždycky se totiž najde nějaký směr souvislostí, s kterými jsme původně nepočítali a který více nebo méně naruší naše spění k obvyklosti. Rozum, který se pokouší nejen se vyznat v situacích, ale chce tuto svou obeznámenost prohloubit v pochopení, tj. v uchopení věcí a situací myšlenkovými prostředky, takřka se myšlenkově oněch věcí a situací „zmocnit“ – nejen tedy jim přivyknout -, takový rozum musí dříve nebo později dospět k pokusu porozumět sám sobě, tedy „rozumu“. Rozum, který usiluje o sebeporozumění, tj. o porozumění sobě samému, dospívá v reflexi k jakémusi pozoruhodnému a zcela novému způsobu odstupu od sebe samého. A to je možné jen tam, kde se mu daří odstoupit ode všech věcí a situací, resp. od každé věci a situace. A kam vlastně může odstoupit rozum či myšlenka, má-li dáshnout nezbytné distance od sebe? Jen „ven ze sebe“, to znamená jen v krátkodobém dosažení „ek-statického“ setkáním s tím, co není dáno, co vůbec není danou věcí ani danou situací.

(Písek, 070820-2.)